

VĚSTNÍK

SPOLEČNOSTI ANNY PAMMROVÉ

62

TIŠNOV

Prosinec 2015

Hostem našeho vánočního setkání byl doc. Jan Lacina, který představil svou novou knížku črt a fejetonů Kousíček modré

Milí přátelé,

následující řádky se nesou v optimistickém duchu. Ukazuje se, že stopy Anny Pammrové nezarůstají, naopak se po nich vydávají noví zájemci o její myšlenkový odkaz. Poznali jsme to také na slavnostním setkání v tišnovské galerii Diana, kde jsme si 19. září připomínali 70. výročí jejího úmrtí. Vernisáž dvou výstav inspirovaných žďáreckou přírodou přinesla zážitky nejen vizuální, ale též dojmy z mluveného slova a velmi působivé hudební vstupy. Recitací veršů A. P. zaujala dr. Jana Koudelová, pro nás jedna z těch „nových“ příznivců ženy s duší lesa, v hudební části to byla skupina Žalozpěv, která se k osobnosti Pammrové přihlásila víc než přesvědčivě. Celý komponovaný pořad byl publikem přijat s velkými sympatiemi a znamenal nepochybně vyvrcholení naší celoroční činnosti. Proto jsme mu věnovali obsáhlejší příspěvek.

Z Prahy přijela Zuzana Ticháčková, své vystoupení zaměřila na velmi zajímavé téma – ochranu zvířat, jak ji chápala Anna Pammrová. Naši čtenáři se nyní mohou seznámit se zkrácenou verzí zmíněného příspěvku. Další mladou a pro některé naše členy novou spolupracovnicí je Kristýna Čermáková, která na Univerzitě Hradec Králové obhájila bakalářskou práci věnovanou činnosti naší Společnosti. Mezi podněty, které získala od našich členů, byl i návrh, aby zpracovala nám dosud neznámou korespondenci A. P. s Marií Ježkovou, na kterou nás upozornil již dříve Petr Holman. Této korespondenci je věnován obsáhlejší text, který předkládáme formou přílohy.

Další významné výročí připomíná Václav Zábrša v příspěvku k 90. narozeninám pana Josefa Pěničika. Náš dlouholetý člen, příznivec a spolupracovník patřil k prvním březinovským badatelům, kteří nám poskytli poznatky o A. P. Václav Zábrša je jeho přítelem a badatelským kolegou, ve svém článku hodnotí širokou literární i vlastivědnou činnost někdejšího výborného učitele. Panu Pěničikovi jsme blahopřáli na našem výročním setkání 22. listopadu, kde jubilat promluvil velmi putavě nejen o vztahu Anny Pammrové a Otokara Březiny, ale také o svém životě a svém celoživotním krédu – touze po vzdělání a poznávání.

Na stránkách tohoto čísla se setkáte s řadou nadčasových myšlenek, které vyslovily významné osobnosti, týká se to i J. A. Komenského, jehož názory na nutnost vzdělávání zdůraznila ve svém příspěvku Draha Motyková. Nepřehlédněte rubriku CO SE UDÁLO, kde uveřejňujeme pozoruhodný internetový dopis pana Jiřího Nohela, v němž píše o svém hlubokém vztahu k Anně Pammrové. Do rozhlasové dílny Aleny Blažejovské nahlédneme v souvislosti s vltavskými Schůzkami s literaturou – pořad seznámil posluchače velmi působivou formou s výběrem dopisů A. Pammrové s Otokarem Březinou.

Jako vždy doporučuje významnou uměleckou osobnost pan Vlastimil Otáhal, což činí s velkým zaujetím a znalostí tématu. Tentokrát přivádí na scénu tvorbu básničky Suzanne Renaud, manželky Bohuslava Reynka.

V tomto čase, který již přináší vánoční atmosféru, jsme vám obvykle posílali přání všeho dobrého. Nejčastěji jsme vybírali úryvky z dopisů Otokara Březiny Anně Pammrové a tak činíme i nyní: *„Bratrský pozdrav k blížícím se svátkům a do nového roku mír v duši a radost z duchovní práce! Úsvit naší doby*

stále daleko; síly, které dnes přisuzují si vítězství, nejsou silami, jež by byly s to vytvořit spravedlivější a vyšší pořádek věcí. “

Tyto řádky byly napsány 18. prosince 1916, tedy uprostřed první světové války. Od té doby uplynulo již téměř sto let, svět sice není v otevřené válce, ale osobnosti, které rozhodují o našich osudech, dosud nejsou schopny spravedlivější pořádek věcí vytvořit. Rovněž úsvit naší doby je v nedohlednu... Aktuálnost těchto myšlenek nás vybízí, abychom si nejvíce ze všeho vážili rodinné pospolitosti, přátelských vztahů, přírody, která je nezbytnou součástí našich životů. S Annou Pammrovou vám přejeme „zářný klid trvale,“ nejen o Vánocích.

Výbor společnosti Anny Pammrové

*Zaplněný sál v Galerii Diana při slavnostním zasedání
Společnosti Anny Pammrové*

OHLÉDNUTÍ ZA ZÁŘIJOVÝM SLAVNOSTNÍM SHROMÁŽDĚNÍM

Vlasta Urbánková

Letošní rok přinesl dvě okrouhlá výročí Anny Pammrové (1860-1945), která jsme si připomněli nejen se členy našeho sdružení, ale též s širším okruhem jejích příznivců z řad tišnovské veřejnosti. Byli jsme nemálo překvapeni, když se v to podzimní odpoledne výstavní síň galerie Diana zcela zaplnila. Podíl na tom měl jistě i velmi zdařilý plakát navržený grafičkou Hanou Dohnálkovou, ten naznačoval koncepci připravovaného programu nejen jeho názvem *Žena s duší lesa*, ale též celkovým výtvarným řešením - dominoval mu podzimní les. Podzimní

termín slavnostního setkání jsme zvolili proto, že úmrtním dnem bytosti s lesem neodmyslitelně spjaté bylo 19. září. Shodou okolností nabídl kalendář vzácnou shodu, právě toto datum se objevilo na našich pozvánkách a plakátech.

Páteří komponovaného pořadu byly dvě výstavy. Fotografie vytvořila Milada Škárová a soubor kreseb s motivy lesa i solitérních stromů představil Pavel Adamec. Náměty fotografií našla autorka především na Žďárecku s jeho širokými obzory, mírně zvlněnou krajinou a říčkou Bobrůvkou spějící k soutoku se Svratkou. Není pochyb o tom, že Miladina schopnost zachytit krajinné motivy s mimořádnou působivostí svědčí o jejím hlubokém souznění nejen s ženou s duší lesa, ale s přírodou vůbec. Slunce pronikající větvemi stromů na ubíhající vodu řeky, doširoka rozprostřené louky neponičené těžkou technikou, tyto a podobné záběry dýchají optimismem, že záchrana přírody a lidstva je ještě možná. Vizuální dojem umocňovaly na jednotlivých panelech, z nichž každý tvořil ucelený příběh, autorčiny komentáře a citace Anniných myšlenek, které vedou k zamyšlení o aktuálnosti jejích myšlenek ve 21. století. Velmi silně působil poslední panel nazvaný Modlitba ke Světlu: *Nevím, kolik roků již takto věčně a zbožně na Tebe hledím, ó Slunce, symbole světla, jež zářilo před vznikem vesmíru. Tvoje očistné výrony mě neoslepují; cítím se příbuzna s Tvým duchem. Vnikáš laskavě v mé tělo, vnášíš tam převládajícího, cítím odlesk dobrotivých sil, z nichž čerpáš potravu a s níž pak rozdáváš štědře všem svým dětem, ať věrným, ať nevěrným. Děkuji Tobě za každé božské políbení...* (z knihy A.P. *Alfa*).

Též z kreseb Pavla Adamce bylo možné vycítit důvěrný vztah k okolí Annina domku, k lesům nad Šafránkovým mlýnem, ke stráním podél Bobrůvky. Téměř dvě desetiletí putuje Pavel se skicákem po žďáreckých končinách a svoje dojmy ztvárňuje nejen výtvarně, ale též literárně. Svědčily o tom úryvky z jeho básní v próze, kterými prokládal svoje úvodní slovo k vystaveným kresbám. Uvádíme krátký úryvek jedné z nich: *„Byla opravdu bytostí s duší lesa a les jí poskytl vše, co často marně hledala u lidí- stálost, věrnost, čistotu, ochranu bez nároku na odměnu a blahodárný dech samoty.“*

Než přejdeme od výtvarné části komponovaného pořadu k projevům mluveným, musíme ocenit působivý režijní postup, jaký zvolila Helena Pernicová. Ten dodal pořadu náležitý spád, ale v podtextu zdůraznil to nejdůležitější- všechny příspěvky odrážely vnitřní propojení s životním směřováním Anny Pammrové a obsahovaly nejaktuálnější sdělení – totiž okolnost, že její myšlenky, její vytrvalé úsilí o zachování pravých lidských hodnot ji činí naší současnicí.

Když v osobitém, spontánním vystoupení Zuzany Ticháčkové, která nedávno získala díky pammrovským tématům doktorský titul, zazněly Anniny názory na neudržitelnost diskriminace zvířat, ocitli jsme se v bezprostřední současnosti. Více než sto let poté, co se na žďárecké samotě neobjevilo jediné domácí zvíře, protože žádnému zvířeti nechtěla její obyvatelka brát svobodu, a svoje vegetariánství odůvodňovala tím, že si nechce dělat z žaludku hřbitov, zdůraznila Zuzana Ticháčková počín sice povzbudivý, ale velmi opožděný- teprve před nedávnem schválila sněmovna zákon charakterizující zvíře jako živou bytost, nikoli jako věc.

Velmi věrohodně a aktuálně působil i vystoupení Jany Koudelové,

tišnovské bioložky a homeopatky, která je svými početnými přáteli oceňována pro svoje hluboké vědomosti a ochotu, s níž pomáhá všem, kteří se na ni obrátí. Verše Anny Pammrové *Sestra borovice*, jakoby autorka napsala přímo pro ni: „*Skálou obehnané, vzdorné má kořeny,/ vonné její větve v prostor jsou vnořeny.*“

Anna Pammrová byla s námi na fotografiích vzniklých na břehu Bobrůvky v lese, který byl pro ni opravdovým chrámem v naprosté samotě bez ochočených zvířat, snad nejvíce s námi byla v hudebních vstupech. Na pozvání Heleny Pernicové přijela do Tišnova v ten jasný předpodzimní den hudební skupina Žalozpěv z Níhova, kterou vede pan Jiří Nohel. Za zásadní zmínku stojí, že tento vnímavý, přemýšlivý člověk je povoláním lesník, jeho revír je totožný s bezprostředním okolím Pammrova a že se na těchto místech často setkává s Miladou Škárovou. To vše souvisí s jeho zcela neformálním zájmem o Annu Pammrovou, který je dán nejen hlubokým vztahem k místům, spjatým s jejím životem, ale i znalostí jejího díla. Ta jakoby se promítala do písňových textů, které tvoří repertoár jeho skupiny. Je to poezie v pravém slova smyslu, prostřednictvím jemných přírodních motivů, neokázalých obrazných vyjádření a meditativních náznaků hovoří od člověka k člověku. Je zcela přirozené, že se v textech Žalozpěvu objevují odkazy na díla Jana Zahradníčka, Bohuslava Reynka i Anny Pammrové.

Přichází chvíle pro poděkování, především oběma vystavujícím – nejen za výstavy samotné, ale i za promyšlená úvodní slova, dále Heleně Pernicové za sestavení a moderování programu, též za mnohé organizační aktivity. Na organizaci celé akce se podílela i Jana Krytinářová a Zdeňka Dohnálková.

ANNA PAMMROVÁ A DNEŠNÍ MYŠLENÍ

Zuzana Ticháčková

V letošním roce si připomínáme 155 let od narození Anny Pammrové (a 70 od jejího úmrtí). Tato autorka neoslovovala široké masy čtenářů již v době svého aktivního působení. Ovšem stejně jako nelze klást rovnítko mezi širokou čtenářskou základnou a hlubokým myšlenkovým obsahem díla, nelze ani usuzovat na nekvalitu díla pouze na základě nižšího čtenářského dosahu. I přesto je však – bohužel – mnohdy literatura posuzována ne na základě kvality, nýbrž čtenosti. A to mne přivádí k otázce související právě s četbou díla Pammrové. Poměrně často bývám dotazována, proč „to“ čtu, co mi to vlastně dává, čím Annu Pammrovou? (A kdo to vlastně je?) Jaký to má smysl? Atp.

Nejméně zdvořilou odpovědí by v danou chvíli bylo poslat dotyčného do knihovny, aby si tak na tuto otázku mohl najít odpověď sám, anebo (což se mi stává častěji) slušně začít vysvětlovat a obhajovat. Četba jakékoliv literatury přináší svému čtenáři svůj vlastní osobitý důvod, proč po ní (často i opakovaně) sáhne. Mnohé z těchto důvodů bývají nepřenositelné, nesdílitelné, intimní. I přesto lze v díle Anny Pammrové vyhledat linie, které jsou těmi „jasnými argumenty“ pro ony věčné hledače užitečnosti a pravdivosti, pro ty, kteří na svou otázku proč

potřebují něco „konkrétního, uchopitelného a podle jejich měřítek racionálního“. Hledanými „hmatatelnými“ důkazy jsou zjevné paralely mezi myšlením Pammrové a současnou filosofií. Snad tedy těm, kteří potřebují znát odpověď na otázku, proč něco takového číst, budou následující řádky dostačující odpovědí. (I když samozřejmě nejlepší vždy je, udělá-li si každý svůj názor sám, neboť vlastní čtenářská zkušenost je mnohem cennější.)

O prvním typu argumentů jsem se v souvislosti s texty Pammrové zmiňovala již opakovaně. Jedná se o tematizování ženské otázky, díky němuž je v kontextu feministické filosofie označována Pammrová za tzv. protofeministku. Toto označení samozřejmě neodpovídá zcela postojům samotné autorky, neboť ta se za feministku rozhodně nepovažovala, ba naopak. Ale jako „nálepka“, které dnešní svět potřebuje k zaškatulkování a zařazení všeho a všech kolem sebe, je to jistě vystihující a dostačující.

Druhou linii tvoří autorčino tematizování ochrany práv zvířat a ochrany přírody obecně. Toto Pammrové zaujetí pro přírodu a vše s ní související se odrazilo nejenom v knižní tvorbě autorky, ale také v jejích článcích, jež otiskla v Nové kultuře či Pittrově časopise Sbratření, a koneckonců také v jejím soukromém životě zapříisáhlé vegetariánky. Pammrové snahy o ochranu přírody se pak zcela pochopitelně odrazilily také v jejím angažování se roku 1912 při zakládání spolku na ochranu práv zvířat Přátelé lidskosti.

Podíváme-li se detailněji na to, čeho se – víceméně úspěšně – snažila v této oblasti docílit Anna Pammrová, a srovnáme-li to s postoji některých současných představitelů ekologické filosofie, zjistíme, že Pammrové postoje nejsou nepodobné těm soudobým. Pammrová důrazně upozorňovala na důsledky plynoucí z objektivizace přírody. Striktně odmítala způsob vyjadřování, v němž by zvířata byla stavěna do pozic pouhých nečinných objektů, které jsou ve vlastnictví člověka. Naopak zdůrazňovala, že je třeba, aby v jazykové i myšlenkové rovině byla zvířata brána jako lidem rovná, tedy rovnocenné subjekty.

Pokud se pokusíme najít paralelu tohoto způsobu uvažování také v našem světě, není potřeba chodit příliš daleko. Stačí si jen vzpomenout na leden roku 2014, kdy v účinnost vešel zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, resp. pro nás je nejzajímavější ustanovení § 494, které říká, že *„živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí ...“* Touto úpravou bylo zřetelně definováno, že zvíře není bezduchým majetkem člověka, není objektem, ale stává se de iure subjektem, kterému je přiznána hodnota života a následně se tedy od ní odvíjí i způsob, jakým se zvířaty může být nakládáno. Pammrová však nepotřebovala zákonné úpravy k tomu, aby lidi nabádala k minimalizování utrpení zvířat, ona si vystačila se stránkami svých knih.

Ono chápání a záměrné vmanipulování zvířat do pozice „objektů“ lidského světa se ve dvacátém století stalo ústředním motivem tzv. speciesismu (jedná se o druhovou nadřazenost lidí nad zvířata; pro řadu autorů je tento jev ztotožnitelný s rasismem nebo sexismem). Snad nejznámějším představitelem tohoto směru je australský filosof Peter Singer. Tento autor mimo jiné upozornil na neadekvátnost používání našeho jazyka při popisu světa zvířat. Tvrdil totiž, že není možné popisovat svět zvířat pomocí lidského jazyka, neboť jeho používáním

máme i tendenci přenášet na svět zvířat modely chování a jednání známé nám z lidské společnosti. Zvířecí chování ovšem není motivováno obdobnými pohnutkami jako lidské, a je proto nesmyslné je za takové vydávat. Zlo mezi zvířaty není možné chápat jako zlo v lidském slova smyslu. Singer dále útočí na lidskou pozici „pána všeho tvorstva“, jež je budována ve stínu křesťanské tradice. Autor tvrdí, že není správné, když jsou na základě biologické odlišnosti vytvářeny jiné přístupy k lidem a jiné ke zvířatům. Odlišnost neznamená nerovnost. Jak Singer trefně doplňuje, stejně tak panuje odlišnost i mezi ženami a muži, přičemž z této odlišnosti rozdílné právní rámce nevyvozujeme. Singer ovšem nezůstal uzavřen pouze v teoretických rámcích. Jeho kritika se dotýká i konkrétních projevů lidské nadřazenosti nad zvířaty, jako jsou zejména pokusy na zvířatech (proti nimž se ostře vymezovala i Pammrová).

Nelze samozřejmě tvrdit, že by současná ekologická filosofie vycházela z četby Anny Pammrové. Jedná se ovšem o další důkaz nadčasovosti postojů a myšlení *ženy s duší lesa*. Tedy podobně jako v případě „feministických“ názorů Pammrové lze vystopovat způsob uvažování, který se v kontextu světové filosofie „předběhl“ o pár desítek let, není ani onen ekologický směr autorčina přemýšlení příliš vzdálen od současné rétoriky. Vždyť také závěrečný aforismus Anny Pammrové by jistě i dnes našel své uplatnění (a čtenáře):

- Šestiletá holčička: Maminko, proč lovci honí tygry a lvy?
- Protože zabíjejí kozy, ovce a jiná zvířata.
- A proč lovci nehoní také řezníky?

(nedatovaný aforismus Pammrové Pavle Moudré – Státní okresní archiv Benešov)

19. 9. 2015: Zuzana Ticháčková přednesla příspěvek "Anna Pammrová a dnešní myšlení"

PŘES KVĚTINOVÉ CHCI JÍT HÁJE

(K pořadu A. Blažejovské vysílanému 20. 9. 2015)

Helena Pernicová

„Přes květinové chci jít háje, / kde růže stále v květu jsou. / Mé duše to vždy touha byla: / žít světle, čistě, vznešeně a svobodou.“ Ve svém posledním dopise Otokaru Březinovi ze srpna 1928 uvedla Anna Pammrová tyto verše jako své krédo, které si formulovala o padesát let dříve. A dodala: „Jak dávno tomu! Mnoho nesvobody, temnoty, všeliké nevznešenosti přešlo, jako čmoud dnešních motorů, cestou našich duší.“

Díky výjimečnému rozhlasovému pořadu s poetickým názvem „Přes květinové chci jít háje“ jsme měli poprvé možnost se seznámit s některými z dosud nikde nepublikovaných dopisů Anny Pammrové Otokaru Březinovi (nalezených v roce 2009 v Táboře). Alena Blažejovská pečlivě pročetla velkou část dopisů A. P. a dohledala k nim odpovídající Březinovy dopisy. Výsledný dialog podala jako kapitoly z životního románu, k jejichž mimořádnému vyznění přispělo i vysoce osobní, motivované podání obou interpretů, především představitelky Anny, herečky Jany Kaločové.

Pro čtenáře věstníku přetiskujeme ukázkou ze scénáře pořadu:

AP: *V Sedleci na Boží Tělo roku 1893*

Konečně mi došly Vaše toužebně očekávané básně. Jsou zcela takové, jak jsem si je představovala. Jak ze všech Vašich dopisů, tak i zde je vidět chvějící se rozervanou duší. Mnohá věta je zrovna, jak byste mi ji z duše vzal. Mnohá však sálá ze sebe cosi, já nevím, jak to mám říci – cosi tak intenzivního, že to nemohu snést. Při čtení některých řádků jde po člověku až mráz – jistě s tou umrlčí poezií! (Nezlobte se, že mluvím, jak právě cítím.) Vaše verše jsou ostatně dokonalé, jak dalece já mohu posoudit – jen, jak povídám – mráz mne obešel...

Co se mi u Vás hlavně líbí, je ta okolnost, že tu není ten exkluzivní, banální realismus dnešní doby ani to frivolní světáctví jako u básníků á la Machar. Je vidět, že máte o umění lepší pojem nežli většina moderních génů.

Umění, má-li zasluhovat toto jméno, nesmí zabřednout v bahno, neboť umění má přece jen ten jediný účel, uspokojovat metafyzickou snahu člověka. Ač se tato snaha zdá býti směšnou, má přece své místo – máme nesčetné příklady, jak zázračně působí víra a modlitba na lidskou duši. Též skeptik má své chvíle modlitby – chvíle duševního vzrušení – jak sám jste poznal...

Takové chvíle jsou člověku nutnou, ba tak nutnou potřebou jako potrava tělesná. Přesvědčila jsem se o tom v poslední době: Co jsem opustila Jinošov, nebyla mi popřána taková chvílka – a následky toho cítím bohužel pořád více. Přišla jsem k závěru: Člověk stojí mezi zvířetem a bohem, musí tedy nutně sloužiti obojím. Jak často jsem si předsevzala odvykati si přemýšlení – vyhýbati se každé lektuře, ba každé nejmenší příčině, jež by extázi, nadšení, neb cos podobného v nitru vyvodila – majíc za to, že tímto způsobem se dopracuji snáze klidu. Marné – marné vše!

Trpím tím více, čím více se přemáhám – choroba mého mozku až k idiosynkrazii se stupňuje. Lidé pokrčí ramenem – zasmějí se a řeknou: „blázen!“ Já toho ani

nepopírám. Což jest to malá úloha pro tu měkkou hmotu v naší lebce? Reflexe! Znáte sám – příteli – obsah těch slov – víte dobře, že otravuje vše, a přece nemůžeme žít bez tohoto jedu, jako kořalečník bez alkoholu. Samota podněcuje reflexi; proto pravil bůh k Adamovi, že není dobře člověku býti samotnému. Jak ale utéci té samotě? Lidé jako my budou vždy osamoceni, protože bohové jim napsali do kolébky osudné slovo: originál.

Napsal jste „chválu samoty“ – chválíte morfium, jehož Vám třeba k udržení síly. Známe ten čarovný, nevýslovně sladký jed: samota! Pěkné jest býti sám a nebýt opuštěn – hůře je však být opuštěn a nebýt sám! Rozumíte?

Bývá mi teskně, jak ještě nikdy předtím. Sestře nepiši, vzdalujem se vždy více od sebe, aniž vím proč... Váš list jediné je jakous divnou oživující kapkou pro moji duši. Píšete pořád hůře – mlhavě – to však mi nevadí, rozumím Vám a domyslím si ostatní...

Pamatuji se, že jsem Vám jednou řekla: Vy půjdete na Parnas a já na poušť. A hle, jak se splnila má prorocká slova! Nemohu ani vpravo, ani vlevo, jen se vrhnout střemhlav do té propasti. Divná náhoda! Vráť se na ono místo, odkud mne otec před 28mi roky odvezl k cizím, neznámým lidem. Užívána, utýrána, vrátím se na ona místa, kde duše má první dojmy do sebe vsála. Podivno, proč právě tam? Aby rány moje snadněji krvácely...

Máte pravdu, že je život pokrytecká komedie – kdo však nás nutí k této komedii? Dábel – tímto neznámým démonem puzení běžíme slepě v záhubu. Tedy, abych přišla ke konci: Za 4 neděle opustím Sedlec s manželským křížem na zádech – Kristus byl též 33 roků star, když byl ukřižován. „Alea iacta est!“

Přiblížil jste se značně pravdě, jak vidím, připouštíte, že trpíme za hříchy otců. Poslední doba a útrapy, jež mi přinesla, naučily mne zase mnohému.

Kdybych byla v Jinošově, dostalo by se Vám opět sáhodlouhých dopisů a doslovů k dřívějším tezím. Ale zde není možná. Dítě mne nesmírně moří a myšlenky mi utíkají. Věčné sebezapírání a obětování je osudem ženy. – Machariův Sonet pro nevěstu je podařený vtíp na blouznění mladých děvčat o manželském ráji.

Pouta jsou pouta – byť byla zlatá, říká se; opakují, že všechna bída lidská plyne z absurdních institucí společenských. Čím jsem starší, tím více mne život v této domněnce utvrzuje. Co jsem nabyla zkušenosti a vědomosti – jak dalece znám psychologii a fyziologii, pořád jenom mi tane na mysli, že člověk nahý a bezbranný na pohled, dostal od přírody nejmocnější zbraň: myšlenku. Tato zbraň však se mu stala osudnou jako nůž v ruce dítěte. Zpozdilost lidská je kolosální! Nejhorší však je tomu, kdo tuto svou zpozdilost vidí, až příliš zřejmě vidí. Možná že naše rozumování přinese užitek budoucím pokolením, ale my z toho naprosto žádný prospěch nemáme – ani ho očekávat nesmíme, protože nežijeme sobě, nýbrž budoucnosti.

Aspoň v materiálním ohledu se mi, tuším, povede lépe a snad mi přece při tom „mytí, jídle, praní“ (a popřípadě pasení krav) nějaká chvilka zbyde. Děti již nesmím mít žádné!

Za jedno děkuji bohům: že mi aspoň to dopřáli, že nemusím žít mezi lidmi – že mohu je jen zdáli pozorovat, což se mne tak nepříjemně nedotýká. Slyším-li zvony neb vlak jen zdaleka, líbí se mi to – zblízka to však nemohu snést. V jedné věci se

shodnem úplně: „kdo je dále od lidí, je u Boha blíže“.

Jedenkrát mne přece musíte navštívit – či nechcete? Nejsem z těch lidí, kteří rádi zvou, a někoho se vyprošují. Myslím si: kdo o mne stojí, však on přijde bez zvaní – a kdo čeká na takovou frázi, necht' zůstane. Či chcete přijet na svatbu? To víte, že bude slavena „s okázalostí velikou“...

Už se na mne nehněvejte pro takové nesmyslné krákorání – vidíte aspoň dobrou vůli, že bych Vám velice ráda psala – ale nejde to, za každým desátým slovem musím péro odkládat. O Vaši korespondenci bych ale přece nerada přišla. Tak s Bohem!

Anna Pammrová (naposled)

OB: Nová Říše 17. dubna 1896

Uvítal-li kdo dopis s radostí, byl jsem to já, když uviděl jsem tahy Vašeho známého písma na adrese posledního listu. Neznal jsem Vašeho nynějšího jména a Vašeho bydliště. Váš poslední dopis (z června 1893) o tom mlčí. Viděl jsem v tom pokyn k přerušení naší korespondence. Netroufal jsem si vyhledávat s Vámi písemného spojení. Ale nezapomněl jsem. Také já, abych užil slov Vašeho psaní, nepatřím k lidem, kteří zapominají dneškem včerejšího. Ostatně četla jste Tajemné dálky? A nebylo Vám nápadné jisté číslo? Dodnes uchovávám pro Vás exemplář — dnes literární kuriozitu, která vymizela z knihkupeckého prodeje, rozebrána —, který Vám zašlu s novou svou knihou, nyní v tisku, Svítání na západě, po jejím vyjití, koncem tohoto měsíce. Vidíte, že mi krývdíte.

O mimořádném dosahu pořadu svědčí i spontánní reakce jeho posluchačů:

„Můj prvotní dojem z poslechu obou pořadů je skoro velkolepý! Chtěl bych se dožít, přál bych si a myslím si, že by měl vzniknout nový pohled na Annu Pammrovou, jenž by vycházel ze všech těch nedávných objevů, nálezů, diplomových prací včetně bádání kolem americké prapříbuzné.“ (Václav Zábřha)
„Asi před měsícem jsme s manželem slyšeli na Vltavě pořad, kde byly čteny dopisy Anny Pammrové Otokaru Březinovi. Byli jsme naprosto zasaženi silnou osobností A. P., o které jsem v té chvíli slyšela (k mé lítosti a údivu) poprvé. Velmi Vás prosím, potřebuji sehnat její dopisy, neboť se chci dozvědět maximum o této výjimečné osobnosti.“ (dr. Helena Tomková, posluchačka z Prahy)

Je jistě přáním nás všech, aby se podařilo dopisy Anny Pammrové vydat knižně. Editora pro odpovídající vydání usilovně hledáme.

Pro čtenáře Věstníku přetiskujeme ukázkou ze scénáře výše uvedeného pořadu.

MÉ VZPOMÍNKY NA JOSEFA PĚNČÍKA (* 11. XII. 1925) psáno k jeho devadesátinám

Václav Zábřha

Jedním z pramenů první knihy o Anně Pammrové *Navštivte mne s podzimem* (1994) byl Vlastě Urbánkové i spis Josefa Pěňčíka z Jinošova vydaný v roce 1988 a nazvaný *Otokar Březina v Jinošově*. To znamená, že naše předsedkyně poznala pana Pěňčíka mnohem dříve než my ostatní členové Společnosti Anny Pammrové (SAP). Já jsem si tento spis důkladně přečetl až v roce 2008, v době níže zmíněných rozvíjejících se styků, kdy jsem mohl z nabytého časového a vzdělanostního odstupu knihu patřičně pochopit, posoudit a dokonce položit panu Pěňčíkovi několik dotazů. Dle doslovu vyšla kniha v roce 1988 nejen jako připomínka 100. výročí Březinova pobytu v Jinošově, ale pan Pěňčík se snažil také o širší kronikářské zachycení obrazu tehdejší vesnice, aby se k obyvatelům Jinošova dostaly vědomosti, jež dosud neznali.

Dostal-li jsem nyní úkol napsat své vzpomínání na tohoto stálého příznivce a spolupracovníka naší Společnosti, tak se ode mne dá očekávat pouze výčet, přehled mých postřehů, vzpomínek a dojmů ze setkávání a dopisování s tímto milým člověkem. Vyčerpávající životopis s uvedením všech jeho činností a zveřejněných publikací by měla napsat povolanejší osoba. Na tomto místě využívám svůj stručný záznam z vyprávění pana Pěňčíka o jeho životě na výroční schůzi SAP v Tišnově 22. XI. 2015. Jeho původ je v Morkovicích u Kroměříže. Už jako 14 – 15letý žák posledního ročníku měšťanky měl touhu stát se učitelem. To se mu nakonec po předchozím dělnickém povolání velkým úsilím a pečlivým studiem podařilo. Zakotvil v Jinošově, kde měl svou rodinu a kde celý život vykonával s láskou své učitelské poslání.

Předkládám tedy následující přehled svých zážitků, jak mně to má paměť a různé uchované zápisky i dopisy umožnily. Myslím si, že první naše významné setkání se událo v květnu 1997 na našem počátečním zájezdě na Náměšťsko, kdy nás pan Pěňčík zasvěceně provázel po myslivnách, v nichž otec Anny Pammrové působil jako hraběcí myslivec. Hned následujícího května 1998 jsme tento průzkumný záměr dokončovali zřejmě návštěvou těch vzdálenějších míst na jižním okraji panství Haugviců z Náměště. V září 1998 pořádal Jaroslav E. Frič autobusový zájezd z Brna na setkání Dědictví Jakuba Demla na hradě Bítově (u tehdejšího kastelána Jiřího Kuběny) s pokračováním druhého dne v Jaroměřicích, kde se konaly obvyklé březinovské akce (proslov na hřbitově, výroční schůze, koncert). Cestou jsme se zastavili v Jinošově, kde jsme vyslechli poutavý výklad Josefa Pěňčíka zaměřený hlavně na souvislosti mezi Březinou, Demlem a sochařem Bílkem a jejich vazby k Jinošovu.

Po šesti letech – viz Věstník SAP 29 ze září 2004 – jsme naše pammrovské putování po Náměšťsku ještě vylepšovali a prohlubovali, možná i opakovali pro nové členy. Znovu nás v květnu 2004 provázel Josef Pěňčík. Zúčastnila se i brněnská rozhlasová redaktorka Alena Blažejovská, která následně vysílala dvě zasvěcenější promluvy Josefa Pěňčíka, jež s ním během zájezdu

pořídila.

Když ještě žil v Tasově Karel Švestka, s nímž mě v roce 2000 seznámila paní Marie Daňková z Osové Bítýšky, tak jsem se dověděl, že pan Pěňčík deset let působil jako učitel v Tasově (Jinošov od Tasova není daleko), že se s Karlem Švestkou dobře znají, byli si i věkově blízcí. O něco později, v srpnu 2008, jsem soukromě projížděl tímto krajem při pátrání po spolužačkách své sestry ze školy ve Velkém Meziříčí. Potřeboval jsem se poradit o tamním místopise, což mně pan Pěňčík rád poskytl, také jsme samozřejmě probrali naše společné zájmy a byl jsem i pověřen předat nějaký vzkaz Karlu Švestkovi. Mně se tak naskytla po čase nová příležitost a navzdory nečekanosti mého příjezdu, mně K. Švestka pověděl ledacos ze své tvůrčí dílny. Znovu odkazuji na podrobnosti ve Věstníku 46 ze září 2008. Bohatost našich kontaktů v onom roce byla utvrzena znovu 25. září 2008, kdy se mnou cestoval docent Soldán z Brna přes Drásov (V. Urbánková jet nemohla) a Velkou Bíteš, kde přistoupila Lenka Urbánková. Jelo se do Jaroměřic na Březinovskou konferenci. Při ranní zastávce u Pěňčíků v Jinošově jsme se vyfotografovali, hezky porozprávěli a domluvili se na odpolední zpáteční prohlídku jinošovských pamětihodností.

V této době se v brněnské odnoži naší Společnosti oživila zásluhou paní Milady Škárové aktivita kolem náročných spisů A. Pammrové *Alfa*, *O mateřství a pamateřství* a *Cestou k zářnému cíli*. Někteří jsme se pokoušeli tato díla po přečtení pochopit, více jim porozumět, došlo i k jakémusi nepřilíhající úspěšnému diskusnímu setkání v Mahenově památníku. I pan Pěňčík měl zájem si Alfu přečíst a tak mně poslal při vracení knihy 5. X. 2008 obsáhlý doprovodný dopis, v němž mj. citoval názor O. Březiny na tuto knihu z jeho dopisu Anně Pammrové s datem 23. V. 1917 (s oním známým výrokem „Není pro každého Vaše kniha...“ atd.).

Další etapa potřebných kontaktů nastala v letech 2012 - 13, kdy dr. Šťastný z Dobrušky prováděl své výzkumy ohledně syna A. Pammrové Františka Kroha, jeho emigrace a pobytu v Americe. Já jsem dr. Šťastnému trochu pomáhal. Jak jsem si soukromě souběžně zpracovával rodokmen Pammrů a Krohů, mohl jsem mu zprostředkovat styky s Holánkovými z Heřmanova. Hlavním úkolem však bylo ověřit skutečné narození Františka Kroha. Za současných badacích poměrů byl pro nás poslední nadějí pan Josef Pěňčík, neboť jedině on měl možnost zajít do Náměště na Městský úřad a tam nahlédnout do matriky narozených. Na mou písemnou prosbu se panu Pěňčíkovi v září 2013 podařilo tento problém vyřešit! Od té doby definitivně víme, že František, syn Anny Pammrové, se narodil už v roce 1891 a ne, jak se dosud uvádělo, až v roce 1893. Bohužel však součástí Pěňčíkovy zprávy bylo i smutné oznámení, že ho opustila jeho milovaná manželka, s níž prožil v lásce, věrnosti a porozumění 56 let společného života.

V závěru svého vzpomínání bych se měl pokusit připomenout aspoň některé tituly z Pěňčíkovy publikační činnosti, jež začala až ke konci jeho učitelského působení. Jde převážně o díla historicko-vlastivědná. Jak sám uvádí ve svých vzpomínkách na Karla Švestku (+7. III. 2012), učiteloval posledních 10 let (1976 – 86) v Tasově, kde se spolu sblížili a spolupracovali. Výsledkem byla také brožura *Tasov včera a dnes*, již z větší části sepsal Josef Pěňčík a Karel Švestka jako tehdejší tasovský předseda MNV se zasloužil kromě autorského podílu o její

vydání v roce 1984.

Já sám vlastním *Krokočín 650 let* a koncem roku 2008 jsem byl panem Pěňčíkem obdarován *Prstenem věrnosti* s výstižným podtitulem *Vlastivědné vypravování ze středověkých a novějších dějin Kralic nad Oslavou a Jednoty bratrské*. Knihu jsem četl s velkým zaujetím a hodně jsem se z ní dověděl, nejvíce dosud o vzniku Bible kralické! (V tomto okamžiku musím zmínit následující: V roce 2011 jsem se zabýval stavbami slavného architekta Bohuslava Fuchse v našem kraji – např. tišnovské stavby, Lidový dům v Rožné, Šafránkova chata v Drahoníně. Důsledkem průběžných styků s p. Pěňčíkem jsem dostal užitečnou radu, že mezi Fuchsovy výtvoři patří i Památník Bible kralické a v Tasově že stojí kromě Demlovy vily i obytný obecní dům.)

Z ostatních Pěňčíkových spisů jen stručně jmenuji: *Z dějin obce Jinošova*, *Jinošovské studánky*, *Hledání ráje* (o J. Demlovi), *Z osudu rukou* (Naloučany), *Vzdálené světlo domova* (krajová vlastivěda), *Jinošovská škola*. V Tišnově mně pan Pěňčík ukazoval svou poslední výpravnou knihu z roku 2014 s názvem *Z paměti obce Jinošova a jeho farnosti*.

Závěrem se vracím znovu k tišnovské besedě 22. XI. 2015, kdy jsme nejen utužili dosavadní přátelství, ale také jsme, jako dosud nikdy, nahlédli do rozličných podrobností koloběhu života Josefa Pěňčíka. Proto vyslovuji přání, touhu a naději, aby nám tento náš doslova nádherný vztah ještě co nejdéle vydržel.

*Jubilant Josef Pěňčík hovořil o vztahu
Otokara Březiny a Anny Pammrové k Jinošovu*

19. 9. 2015 : Milada Škárová hovořila o své výstavě Žena s duší lesa

JAN AMOS KOMENSKÝ

Drahomíra Motyková

Pojď synu, uč se moudrým býti.

Žák:

Co je být moudrý?

Učitel:

Správně chápat, správně se vyjadřovat, správně jednat.

Škola hrou

Abychom tedy byli moudří a s námi celý svět, učme lidi....

učit se ne aby se učili, ale aby věděli, vědět však, ne aby věděli,
ale aby přikládali ruku k činu

Cesta světla

Člověk se stává člověkem pouze výchovou a není ničím jenom tím,
co z něj výchova udělá.

Posláním naší Didaktiky od počátku do konce budiž hledati a nalézati způsob,
který by umožnil, aby učitelé méně učili, žáci se však více naučili,
aby ve školách neměl místa křik, pocit ošklivosti, vědomí marné práce,
ale tím více klidu, potěšení a spolehlivého prospěchu

Těm, kteří se ubírají studiem moudrosti, nemůže být neznámo,
že moudrost byla odedávna velebena.

Je ze všech bohatství nejdrahocennější a nic z toho,
po čem lidé touží, se jí nemůže vyrovnat

Předchůdce vševědy

Chtěl jsem jen burcovat k tužbě po plnější a pravdivé moudrosti a poukazoval jsem
na to,

čeho by se dalo dosíci, kdybychom se věci vážně chopili

dopis svému nakladateli Montanovi

× × × × ×

Nemůžeme moudrost jenom sbírat, musíme ji také užívat

Cicero

Moudrost je poznání věčných pravd, upotřebitelných v životě

Cicero

Devět desetin moudrosti je - být moudrý včas

Cicero

Není určitě nic moudřejšího, než přesně vědět, kdy máš co začít
a kdy s čím přestat

Francis Bacon

Láska ukazuje člověku cíl jeho života, rozum ukazuje prostředky,
jak je uskutečnit

T. G. Masaryk

Až moc lásky překoná lásku k moci, svět pozná mír

Jimi Hendrix

Příroda neříká nikdy nic jiného, než říká moudrost

Rozum je jediný dar, který příroda rozdělila patrně spravedlivě,
protože nikdo si nestěžuje, že ho má málo

Michal de Montaigne

Umění naslouchat svému srdci a znát roli rozumu.....

Carl Gustav Jung

Všeho zkuste; což dobrého jest, toho se držte

I. epištola sv. Pavla k Tess 5,21

Moudré je říci každého dne: kéž si uchovám lásku k životu

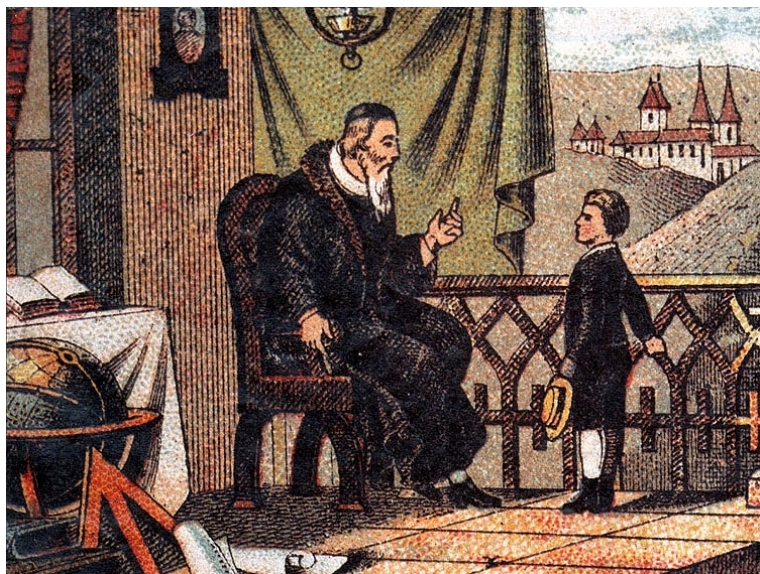
Jan Neruda
Života bído, přec tě mám rád

To je hrozné, jak sebehlubší filosofie vypadá marná
vedle kousku života

Karel Čapek

Je lepší rozsvítit jen malou svíčku, než proklínat temnotu

Konfucius

DOPORUČUJEME

Milí přátelé,

byv inspirován filmem manželů Veličkových *Bermudský poetický trojúhelník nad Vysočinou*, předkládám vám verše básničky Suzanne Renaud. Věřím, že do zmíněného trojúhelníku patří. Vím. Narodila se ve Francii v Lyonu. Bylo to 30. 9. 1889. Gymnázium a vysokou školu vystudovala v Grenoblu. Na téže škole vedla po absolvování seminář francouzské a anglofonní literatury.

Během první světové války byla vysoká škola zavřená. Suzanne se rozhodla pracovat jako pomocná zdravotní sestra v lazaretu.

Suzanne Renaud

V roce 1922 jí vyšla první básnická sbírka *Ta vie est là (Zde tvůj život)*. Sbírkou se, nikdo neví jak, dostala k Bohuslavu Reynkovi. Ten ji přeložil. Česky vyšla poprvé roku 1926 v Sešitech poezie VI. v Petrkově.

Osud tomu chtěl. Český básník a výtvarník, překladatel, se do Suzanne zamiloval. Po čase byl tento vztah oboplný. A tak rok 1926 byl jejich svatební. V Petrkově paní Renaud žila s malými přestávkami až do své smrti v roce 1964. Mnohdy zde prožívala krušné chvíle. Bylo tomu tak v letech 1939 – 1940 a po roce 1948.

Ze sbírky *Zde tvůj život* je následující báseň:

Ten večer...

*Ten večer...jako dnes pln bude sladkých svitů;
na perutích svých unavených usne van;
kar hrkot vrátí se; vrch temnem naléván,
jak máku černý květ se rozpne do blankytu;
pak klepot ozve se při zavírání stájí,
a vstavše od večere statkáři se staří
na lavičky své vrátí, počítat si v taji
brav pastevkyně noci, který nebem září;
nasijí zvony všude stříbrné své rosy
na pozdrav luně, sestupující k pramenům
jak bílá poutnice, jež úchvat v srdci nosí;*

*vše, vězte, stejné bude: zahrada i dům...
Lip vůně těžká, citlivá se nastele
na nás, již budeme ... jen hrstkou popele.*

Druhá báseň, kterou si můžete přečíst, uzavírá sbírku *Chvála oběti*. Má všeřikající titul: 15. březen 1939. Sbíрку přeložil B. Reynek. Tato báseň vyšla v dvojjazyčném vydání na dvoulistě v prosinci 1939. Pro přátele ji v nákladu 100 kusů vydali společně B. Reynek a nakladatel Vl. Volek. Text doprovodily tři suché jehly B. Reynka. Tiskem byl pověřen Jean de Pion.

15. březen 1939

*Co pochováme pod sněhem?
ach, slzu, ticho, tíseň;*

*co pochováme pod sněhem?
meč, památku a píseň;*

*co pochováme pod sněhem?
ach, vlast a nepřístupnost hnízda;*

*co pochováme pod sněhem?
vítr, jenž s vyhnancem si hvízdá;*

*co pochováme pod sněhem?
hanbu, jež mocné světa kruší;*

*co pochováme pod sněhem?
jich škleb a olověnou duši;*

*co pochováme pod sněhem?
lampu, kde spí duch zářící;*

*co pochováme pod sněhem?
živého Boha jako pšenici.*

Básnířce i přes všechna příkoří přirostla Vysočina k srdci. Dokladem je i soubor pozdních básní vytrysklých v letech největšího útlaku za zdmi petrkovského statku. Verše přeložil její syn Jiří. V knize Lucie Tučkové *Suzanne Renaud / Petrkov 13* byly vůbec poprvé otištěny v českém jazyce. Vyšla v roce 2013 v nakladatelství Paseka.

*Ptáci
Skřivan*

*Zpěv prvorozený, jenž Bohu nejbliže
do oblak stoupá rozespalých, bledých;
z hvězd právě pohaslých uchovat něco stríže;
úponky zpěvů splétá, úponků rozvitých
koš, stehy stříbrnými oblohy hloubku zadých.
A když den vítězný do polí vede voly,
on do sítky perel růže svítání schrání.*

Vlaštovka

*Uhlík žhavý, živý, ten o poledni vedru
barvu nebe hloubí v modru, v modru, v modru.*

Kos

*Náhle, náhle tu stane, jak sama rosa,
on ví, co stínu třeba, smutku minulého
by táhlý flétny tón, to, čím smyčec stýská,
dotklo se v nás křišťálu nejhlubšího,
jedno slovo jen... a ticho nastoleno;
tajemný pták vzlét a zmizel k naší věži...
Nad včerejškem těší, když před svítáním ráno
a ze dne konejší, když noc se kradí blíží.*

Vlastimil Otáhal

CO SE UDÁLO

● Dne 30. července 2015 opustil naše řady akademický sochař Petr Bortlík, k jehož devadesátým narozeninám jsme mu přáli v minulém čísle věstníku. Rozloučení s ním se symbolicky konalo v chrámu Porta coeli, jehož portál pan Bortlík restauroval.

● V srpnu jsme do naší emailové schránky dostali zajímavý dopis: Třebíčský antikvář Vladimír Pisk nás informoval, že mu byl do prodeje nabídnut tiskařský štoček s krátkým rukopisným textem, u nějž podle obsahu, stylu i písma rozpoznává autorství Anny Pammrové. Štoček jsme si vypůjčili a pořídili otisk (za jeho krásné provedení děkujeme panu Klepáčkovi z nakladatelství Sursum), který byl dárkem pro všechny účastníky našeho zářijového výročního setkání. S přesnou identifikací textu nám pomohla dr. Zuzana Ticháčková, citujeme: „*Nalezeno: jedná se o dopis z 5. dubna 1890 adresovaný O. Březinovi. Nám asi více známý z předmluvy (resp. Úvodu) ke knize Zápisky nečitelné.*“

● V reakci na slavnostní zářijové odpoledne jsme dostali krásný dopis Jiřího Nohela, kapelníka hudební skupiny Žalozpěv:

Předně bych chtěl Vám všem poděkovat za pozvání naší kapely do milé a vzácné společnosti. Vzácné právě tím společným pojátkem. Myšlenkami a hluboce smysluplným odkazem Anny Pammrové. Moje setkání s Annou Pammrovou jakoby se odmotávalo pozpátku z klubička. Našel jsem kdysi při svých toulkách milovanou Vysočinou zvláštní hrob s překrásnými slovy, kterým jsem rozuměl. Poté už bylo jen otázkou času, abych si propojil, či je ta samota na Havlově. Dostaly se ke mně první knihy A. P., a to už byl jen krůček k tomu zvednout telefon a po čase se setkat s paní Vlastou Urbánkovou, od níž ke mně přiteklo moře myšlenek a postřehů o ženě, které jsem ve skrytu duše říkal „sestřičko“. Dotýkal jsem se stejných borovic, našel ovocné stromy, z nichž jistojistě jako v ráji jedla jablka i A. P. Podzimní mraky letěly kamsi do věčnosti a vše se propojovalo ve věčném kruhu života. Anna Pammrová je společně s krví mých předků tím, kdo mě naučil děkovat a prosit zemi za úrodu. Vážít si darů země a ducha a připisovat je na účet Věčnému Světlu. Přivedla mě k tomu stát se "samozásobitelem" a udržovat patřičnou vzdálenost od plytkých pobídek moderního světa. Je pro mě jasnou ukázkou toho, jak společnost tehdejší (a vlastně každá) nemá ráda ty, již tuší, kudy vede cesta. Je pro mě ukázkou odvážného člověka, který ví, kam kráčí.“

● V sobotu 12. prosince byla velká část pořadu Zelný rynek věnována devadesátým narozeninám Josefa Pěňčíka, vlastivědce a učitele z Jinošova. Podkladem pro vysílání bylo natáčení pořízené během vyprávění pana Pěňčíka na naší listopadové výroční schůzi.

CO SE CHYSTÁ

● V únoru nebo březnu se budeme moci podrobněji seznámit s knihou A. P. *O mateřství a pamateřství*. Přednášku na toto téma nám přislíbila RNDr. Jana Koudelová, bioložka, homeopatka a terapeutka, která má k Anně Pammrové a jejím myšlenkám hluboký vztah:

*„Přišla jsem do Tišnova jako jeho trvalá obyvatelka se zatměním slunce v létě 1999 a s příchodem nového tisíciletí jsem měla štěstí, že mě nově nabytá přítelkyně Helena Pernicová pozvala na putování po stopách, které na Tišnovsku zanechala Anna Pammrová. Byla pro mě zjevením. Vnímala jsem stejný rytmus jejího dechu i shodný zrak, kterým se dívala na svět, potěšení, s jakým probírala mezi prsty hlínu nebo hladila kůru stromů, cítila jsem její rozčilení nad světem lidí, kteří kvůli nevšímavosti a nepochopení ubližují Zemi i všem bytostem, cítila jsem současně její vášeň pro život a lásku, jež z ní tryskají dodnes směrem k nám. Její slova jdoucí na dřevě nás někdy mohou zasáhnout do citlivých míst a to nyní vím, že právě zamýšlela. Anniny stopy mě dovedly i k Miladě Škárové, jejíž světlo nám osvětluje mnohé divočiny slov, která se zachovala. Kdo chce slyšet a pátrat po pochopení i toho, co možná rozum nechápe, ale srdce ví, jsou určena mnohá Annina poslání, z nichž vybírám to nejstručnější: Kdo chce žít, musí z á ř i t i. (Z knihy A. P. *O mateřství a pamateřství*).*

● Jsme potěšeni, že o výstavu „Žena s duší lesa“ projevíly zájem hned dvě instituce: V únoru bude výstava instalována na Fakultě sociálních studií v Brně, součástí uvedení bude přednáška Milady Škárové pro studenty katedry environmentálních studií. Za zprostředkování děkujeme RNDr. Nadě Johanisové. V květnu pak bude touto výstavou zahájena výstavní sezóna muzea ve Velké Bíteši.

● V příštím roce bychom se rádi více věnovali vydavatelské aktivitě. Navázali jsme spolupráci s nakladatelstvím Sursum a na jaro plánujeme nové vydání knihy Vlasty Urbánkové *Navštivte mě s podzimem*. Uvažujeme i o vydání spisu Anny Pammrové *Cestou k zářnému cíli*. Doufáme, že se nám podaří získat potřebné finanční prostředky!

*19. 9. 2015: Jana Koudelová recituje verše za sbírky Anny Pammrové
Divočinu slov mi nech*

Pavel Adamec při svém projevu

PŘÍLOHA K VĚSTNÍKU SAP Č. 62

KORESPONDENCE ANNY PAMMROVÉ S MARIÍ VÍTĚZSLAVOU JEŽKOVOU

Kristýna Čermáková

Vybrané části z bakalářské práce *Společnost Anny Pammrové a její reflexe spisovatelčina díla*, Univerzita Hradec Králové

Turnovská básnířka Marie Vítězslava Ježková se narodila 12. 3. 1872 a zemřela 27. 4. 1951. Ve svých sbírkách píše o rodném kraji. Celý život byla ovlivněna hudbou, která se později stala i jejím povoláním - byla učitelkou hry na klavír. „*Hudba se přelévá z duše do duše a nic nevíme o té zmatenici babylonské venku, neboť harmonie zvuků nás odvádí ku prahům vyšších oblastí, kde se nevnímá než jas a krása.*“ (Dopis Marie Vítězslavy Ježkové adresovaný Anně Pammrové, 7. 4. 1932).

Zpočátku publikovala jednotlivé básně v časopisech a novinách (Národní kultura, Zvon, Máj, Cesta, Čas, Pojizerské listy). V roce 1923 jí vyšla v edici Atom i samostatná sbírka básní Na struně nejtišší. Během následujících let byla vydána ještě jedna sbírka – Preludium. Další dvě sbírky zůstaly nevydané a nachází se pouze v rukopisech (Skryté resonance, Světlé vlnění).

Stejně jako Anna Pammrová udržovala i Ježková po celý život čilou korespondenci s předními osobnostmi uměleckého života. Mezi korespondenční přátele patřil například hudební skladatel Bohuslav Foerster, malířka Zdeňka Braunerová, univerzitní profesor Zdeněk Nejedlý či Jarmila Glazarová a další.

Přijatá korespondence Marie Vítězslavy Ježkové je uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově. Obsahuje čtyřicet dva dopisů, které adresovala Anna Pammrová Marii Vítězslavě Ježkové. Pouze zlomkovitě - a lze říci i náhodně - se zde nachází pět dopisů adresovaných Anně Pammrové. Jak již bylo naznačeno, korespondenci nelze prozkoumat celkově a posoudit ji z obou stran. K dispozici jsou pouze dopisy z fondu Marie Vítězslavy Ježkové. Kompletní archiv Anny Pammrové nelze v současné době dohledat. Po prozkoumání je možné říci, že obsah dopisů lze rozdělit do tří tematických rovin. První a zásadní je osobní a myšlenkové zrání obou autorek. Do druhé lze s určitostí zařadit oboustranný zájem o osobnost Otokara Březiny, jehož jméno se objevuje na mnoha řádkách zmíněných dopisů. Třetí (a rozhodně ne nejméně významná) část zahrnuje výměnu informací o soudobé společnosti, literárně - kulturním životě a novinkách v této oblasti.

Zmiňovaná první oblast je velmi zajímavou sondou do života těchto dvou žen. Obě si byly vědomy, že je mezi nimi něco, co je spojuje, ale zároveň bylo také

mnoho odlišného. „Vycítla jsem, že jste duše jemná, nesmím tedy připustiti, aby mezi námi nastalo odcizení.“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 6. 9. 1931)

Obě strávily podstatnou část svého života bez mužského protějšku. Je diskutabilní, do jaké míry tomu bylo u Marie Vítězslavy Ježkové dobrovolně. Jak již bylo zmíněno, jejím občanským povoláním bylo učitelství a ještě na počátku 20. století platil zákon, který ukládal učitelkám celibát. U Anny Pammrové je zřejmé, že bez přítomnosti muže jakožto partnera žila ze svého vlastního rozhodnutí. Ježková poukazuje v jednom z nalezených dopisů na rozdíly, které mezi nimi vidí. „Vaše duševní konstrukce je jiná a jiné byly děje a životní události, které formovaly Vaše i moje citění. Každá jinak vnímáme paprsky světového dění... Byla jste ženou a matkou, měla jste osobní zážitky, trpěla jste jiným zklamáním a poznáním než já a snad již při našem zrození byla jiná konstelace a jiné osudové určení“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, červen 1934).

K této první rovině lze zařadit i pojetí ženské otázky, jak je vnímala Pammrová. V jedné z kapitol bakalářské práce je zaznamenána připomínka Milady Škárové, která apeluje na to, že u Anny Pammrové je třeba důsledně oddělovat tzv. ženskou otázku a radikální feminismus. V následující ukázce z dopisu to potvrzuje sama Pammrová. „Ani jedna ze čtenářek nepojímá správně moje odmítavé stanovisko k běžnému pokroku nebo emancipaci. V té vidím já jen paskvil na snahu osvobodovací a tuším pod těmi dnešními strakatými hesly o <<rovnoprávnosti>> atd. jen rafinovanější otročinu. Ženami, jež po mužích se opičí, jejich smýšlení si povrchně osvojují, já opovrhují. Hlediska nadženského lze dosáhnouti jen po dokonalém odpojení od všech pravidel a formalit, návodů a názorů dnes přejatých z literatury.“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 2. 2. 1930).

„Můj život i další života běh byl plný kontraindikací, čímž byla jsem přivedena k závěrům vymykajícím se obyčejným pojmům. Jsem Antieva = nebojácná Amazona; řekněme rovněž Zrůda ve smyslu opačném. Pohlavní styk považují za přečin vždy, dokud nenastane přírodou zahájená transsubstanciace vadného plemena, neschopného života harmonického.“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 8. 12. 1934)

Objevuje se zde i s Pammrovou tak často spojovaná nadčasovost. Byla si prokazatelně vědoma, že na takto uvažující ženu není soudobá společnost prozatím připravena. „Lidé si o mně tvoří vesměs nesprávné představy, každý ze svého hlediska. Marná je každá snaha, vysvětliti jim, že moje hledisko je jim nedostupné z jediné příčiny, totiž: nechtějí se vzdáti svých návyků a potřeb; obtížno je přemýšleti, kde mozek je dressurou udupán“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 29. 1. 1934)

Druhá rovina vyplývající z této korespondence je v práci nazvaná jako „Rozmluvy o Otokaru Březinovi“.

Setkání s Březinou bylo pro Pammrovou osudové a provázelo ji celý život. Zmínky o něm se proto objevují i v korespondenci s ostatními adresáty. Nejinak tomu bylo v rozboru této korespondence. Stejně jako v dopisech Pavle Moudré odpovídá Pammrová i Marii Ježkové na dotazy týkající se Březiny. Po

prostudování je možné říci, že ve velké většině dopisů jméno významného básníka figuruje. Jediná zmínka o této části korespondence je v článku Petra Holmana – Otokar Březina v dopisech Anny Pammrové Marii Ježkové v časopise Česká literatura.

Korespondence těchto dvou žen, která je k dispozici, je datována mezi roky 1930 – 1936, tedy až v době po básnickové smrti. Je tedy protkána vzpomínkami, někdy i skrývaným (leč rozpoznatelným) steskem. Pammrová si v mnoha dopisech stěžuje, že po smrti přítele se najednou zvedl nebývalý zájem o její osobu, který rozhodně nepřijímala s povděkem. Návštěvy její usedlosti se najednou dožadovali lidé, které vůbec neznala a se kterými ani neměla chuť probírat stále tolik živé vzpomínky na blízkého přítele. Ježková se však prokazatelně zajímala o jejich zvláštní vztah. Z charakteru odpovědí je zřejmé, že ani v tomto případě se Pammrové nepsalo o pocitech snadno. Svě důvěrné přítelkyni se však přeci jen v několika větách snažila mnohé vysvětlit. „*Srazilí jsme se v mládí a naše vztahy měly původ ve snaze sloučit dva protichůdné body v názorech na svět a na život.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, nedatováno). „*Vždyť nebyl to styk <<milostný>> ani výhradně myšlenkový. Čtenáři publikovaných dopisů si to vykládají dle své úrovně, ale ani jeden z nich nechápe.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 27. 5. 1934).

Z dostupné literatury je patrné, že sama Ježková si s O. Březinou v letech 1912 – 1923 vyměnila několik dopisů. Proto se dokázala lépe vcítit do toho, co Pammrová básnickovou smrtí najednou postrádala. „*Tedy čtu a každým dopisem poznávám, jak jste se navzájem obohacovali tím, že jeden druhému dával látku k úvahám i přemýšlení. Dávání je život a život se udržuje dáváním. Každý jste šel v životě jinou cestou, jiných poznatků a zkušeností nabýval. Nicméně stáli proti sobě dva silně vyzbrojení zápasníci.*“ (Dopis Marie Vítězslavy Ježkové adresovaný Anně Pammrové, 9. 2. 1933)

Pammrová však nebyla rozčarovaná pouze z nebývalého zájmu o svoji osobu. Ani v nejmenším ji netěšil zájem lidí o zesnulého přítele, kteří dle Pammrové nedokázali docenit tak výjimečného člověka. Pohoršuje se nad zájmem novinářů, kteří najednou o Březinovi píšou, ale nejsou k tomu dostatečně znalí. Pammrová ovšem ve více dopisech upřesňuje, že obhajuje a brání Březinu jako přítele, nikoliv jako spisovatele, protože její vrozená skromnost jí nedovoluje hodnotit veřejně básnickovo dílo. Úzce s tímto bodem souvisí i reakce Pammrové na tehdejší tvůrčí činnost Jakuba Demla. Ten po smrti Březiny velice otevřeně hovořil o jeho osobnosti a zmiňoval i podrobnosti, které podle Pammrové měly zůstat tajemstvím. Pohoršuje se zejména nad vydáním Demlova známého spisu *Mé svědectví* o Otokaru Březinovi. „*Četla jste, slečno, zmíněné „Svědectví“? Já na tu nehoráznost teprve čekám.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové 10. 10. 1931). Vadí jí především to, že člověk, který se profilel jako blízký přítel básníka, najednou dělá přesně to, co Pammrové tolik vadilo a co by dle jejích myšlenek nepřipustil ani sám Březina. „*Ani zmíněné Svědectví P. D. nebudu číst jinak než jako spleť anekdot. Je to dobová epidemie šřarat, slídit všude, především potisknout co nejvíce papíru.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný

Marii Vítězslavě Ježkové, 2. 3. 1932).

Poslední rovinou, která z korespondence vyplynula, je kritika soudobé společnosti a literárně kulturního dění. O Anně Pammrové je známo, že její dobrovolné odloučení od rušné společnosti jí nikterak nebránilo v důkladném sledování aktuální společenské situace. Zajímala se o politický vývoj stejně jako o literární a kulturní novinky. Těmi ji zásobovali její přátelé, kteří často přiložili k některému z dopisů nově vydané spisy některého z českých i světových autorů či aktuální číslo literárních i společenských periodik. Nejinak tomu bylo i při korespondenci s Marií Vítězslavou Ježkovou. V mnoha dopisech jí děkuje za poskytnuté novinky, které ji udržují v povědomí o světě.

Do této podkapitoly lze bezpochyby zařadit i vlastní aktuální tvorbu Pammrové. Tu většinou svým přátelům, tedy i Marii Ježkové, posílala k přečtení a ohodnocení. Pammrová informovala Ježkovou o útrapách, které ji provázely v oblasti vydávání vlastních nových knih. Valnou většinu dopisů provází stížnost Pammrové nad tím, že propůjčila svůj rukopis knihy *Zápisky nečitelné člověku*, který jí slíbil vydání. Zmínka o tomto problému se objevuje skutečně téměř v každém dopise.

„Vydavatel Brumovský v Brně (pán plýtvající sliby a přehnanými zdvořilostkami) ničeho ještě z mých Nečitelných zápisů netiskne. P. nakladatel se bojí riskovat při publikaci něčeho, co čtou prý jen ti, kteří do koleček hmotného života špatně zapadají.“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 28. 4. 1935).

Pojetí této roviny naznačuje, že smýšlení Pammrové o vydání vlastních spisů bylo značně rozporuplné. V jedné části dopisů se objevují výše citované zápisky o rozhořčení z nevydávání díla., *K žádnému z bezpočetných směrů se nepřikloním, tedy ani v jediném listě literárním mé projevy nepřijmou.*“ Na druhé straně však vyjadřuje pochybnosti o tom, zda mají její myšlenky vůbec být vydávány. Koresponduje to s tím, co již bylo řečeno – s uvědoměním si odlišnosti a nadčasovosti., *Dnes mě mrzí, že jsem ty myšlenky hodila lidem, jimž metamorfosa pohlavní zůstává nepochopitelná.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 1. 3. 1931). Zároveň je cítit obava z toho, že přijde chvíle, kdy nebude moci ovlivnit vydávání svých spisů., *Patrně kdosi čeká na mou smrt, aby potom svévolně těmi škrábanicemi naložil.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 29. 1. 1934)

Úzce s předešlým bodem souvisí i přímá kritika soudobého čtenářstva. Pammrová poukazuje na to, že člověk první poloviny 20. století ztrácí schopnost samostatně uvažovat a logicky nad přichozími informacemi přemýšlet. Zde můžeme vidět paralelu s naší současnou dobou. I dnes je neschopnost samostatného úsudku stále živým tématem. Pammrová z velké části viní touto skutečností denní tisk, který prý přináší zkreslené a upravené informace. Čtenář svým nekritickým pohledem nedokáže odlišit skutečnost od novinářské iluze. *„Čisti denní tisk považují za zlovyk, a přece neodolám při lampě se baviti tiskovými experimenty pánů KECÁTORŮ.“* (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 30. 11.) *„V záplavě tisků neobstojí nic, čemu zautomatizované čtenářstvo nechce a nemůže rozumět. Úspěch je pouze tam, kde autor hovoří hromadnému vkusu a nad čím netřeba přemýšlet.“* (Dopis Anny

Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 17. 3. 1935). „*Plytvání papírem a tiskařskou černí. Není už jedinců myslících způsobem člověčským. Pokud autoři dobrého zrna ještě nevymřeli, přizpůsobují se vkusu davovému; změnili se v kejklíře. Co není jarmareční brak, nakladatele nenajde.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, začátkem února 1933). „*Dnešní čtenářstvo se ničemu nevyhýbá tolik jako vážnému přemýšlení. Nic z četby neasimilují správně. Věhlasní autoři se dle té universální hltavosti řídí.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 19. 4. 1936).

Pammrová byla skutečně nadmíru vzdělanou a inteligentní ženou, která dokázala za využití vlastního úsudku hodnotit zpětně uplynulé historické události. Nevyhýbala se ani hovorům na aktuální politické dění. To se právě v letech korespondence s Marií Vítězslavou Ježkovou vyhrtilo. Pammrová si uvědomovala, že první světová válka, která naprosto otrásla světem, by měla být trvalým mementem pro lidstvo. I do této problematiky vnáší svůj vlastní pohled a snaží se najít paralelu mezi minulými a současnými událostmi. „*Tak jsem i já postřehla během války, že – nikoli hrdinové, ale operetní figuríny hráli tragedii lidstva r. 1914 – 1918. A toto pandemonium hrůzy, blbství a ničemnosti nepřivedlo lidstvo na stupeň lidskosti. Proč? – Připravuje se ve všech světadílech ohavnost ještě větší. – Plemeno Ďáblovo!*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 27. 5. 1934).

Zároveň i zde poukazuje na zkaženou společnost, která svým davovým chováním žene sama sebe do záhuby. Zejména tím, jak bezmyšlenkovitě následuje slova budoucích diktátorů. „*Jaká ohromná mezera zeje mezi mým pojmem žití a jejich pojmem bažiti, což rovná se pažití. Z toho nevyvede lidstvo, továrnický vedené, ani nejhorlivější výcvik regenerační, tím méně metoda církevní. Jaký cynismus v návrzích dnešních despotů (jako Mussolini, Hitler aj.) týkajících se regulace čistě rasy! Trapné však přitom jest, že právě zrůdám lidstva se daří uchvátiti veškerou moc nad pozemským tvorstvem.*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, ku konci května 1933). V dopise z roku 1936 již otevřeně vyjadřuje obavu z budoucích událostí, o kterých si je již jistá, že přijdou. „*Věťrek zanese až sem lístek, z něhož snad vyrozumím, jak tam, jako zdomácnělá sousedka Krakonoše hledíte na ty přípravy k budoucímu soustavnému běsnění. – Kam utéci před modlou doby?*“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 24. 11. 1936).

Samostatnou kapitolu by jistě mohlo tvořit pojednání o vztahu Anny Pammrové a filozofa Theodora Lessinga. Po násilné smrti Lessinga v roce 1933 ztratila v krátké době již druhého názorově blízkého člověka. Zmínka o něm je logicky součástí i korespondence s Marií Ježkovou, která se v této době stává jednou z posledních osob, jimž se Pammrová otevřeně svěřuje.

V jednom dopise, odeslaném zhruba dva měsíce po atentátu na Theodora Lessinga, vyjadřuje svoje mínění. „*Vdova po Theodoru Lessingovi mě psala, ale nevysslovila se zřetelně. Chce se prý věnovati jediné záchráně díla svého manžela, aby nebylo mylně vykládáno a autorova památka očištěna z nehorázných lží šířených o něm v Německu. Mohla bych o něm napsat stať a připojit vlastní mou domněnku týkající se původcích atentátu. Blesklo mi to mozkiem, když jsem četla, že*

Hitler upravuje presidentský stolec Německa třetímu synovi exkajsera Viléma. Hohenzollerská strana věřila nebezpečí z odvážného poctivého projevu Lessinga. Jeho paní byla šlechtična, příbuzná s hohenzollerskými a věděla asi o nich více, než oni si přáli, když se od nich navždy odloučila.“ (Dopis Anny Pammrové adresovaný Marii Vítězslavě Ježkové, 26. 11. 1933).

V tomto článku byly použity některé části bakalářské práce a bylo naznačeno, jakým způsobem lze nahlížet na jednotlivé úseky v bohaté korespondenci Anny Pammrové. Konkrétně korespondence s Marií Vítězslavou Ježkovou je specifická tím, že probíhala výhradně v 30. letech 20. století, tedy pro Pammrovou ve zlomové době. Musela se vyrovnávat s úmrtím několika blízkých přátel, kteří jí celý život poskytovali prostřednictvím korespondence prostor k rozpravám. Marie Vítězslava Ježková byla tedy v tomto nelehkém období ta, které mohla Pammrová svěřovat své myšlenky.

19. 9. 2015: hostem našeho slavnostního setkání byla také redaktorka ČRo Brno Alena Blažejovská

1

*19. 9. 2015: Hudební vystoupení skupiny "Žalozpěv"
s vedoucím kapelníkem panem Nohalem*

*19. 9 2015: Předsedkyně Společnosti Anny Pammrové
prof. Vlasta Urbánková
vzpomínala na založení naší Společnosti*

Pamětní list

u příležitosti výročního setkání členů a přátel
Společnosti Anny Pammrové,
konaného 19. září 2015 v Tišnově

*Faktum je, že milujeme předsu a ne rozumem. Kdo nevěří
v onu lásku, ten ji není schopen a klobík ani kolen.
Lobce nemůže nikoho vyjma sebe. Uvažte: egoismus
zavírá – je to maso pod sebezachováním. Egoismus
je jedine lidská nečinnost, je to jakés navázování
se na sebe. Pyše, závist, šířivost, intolerance a t.d.
jsou jeho květy. Kdo se odhl s přiroudou, tak je ho
je je prost kobolo struku egoismu. Tědělóni jak se
nám dávají ve školách, v knihách a jinde posílají,
přestýje s úpřektem ideýčnou nečinnost – a kito přičny
mluvím proti naší kultuře. U nás je pravou kulhuou
muvnání přívadí cestu k snadnýjším, dokonalej-
simu životní – a pravé vrstbóni vyptávali
"vědomé" její zákony.*

1. ryvek z dopisu Anny Pammrové adresovaného Otakaru Březinovi 5. dubna 1890.
Zpracováno z tiskárského štencu, získaného v červnu 2015 od antikváře Vladimíra Piska z Třebíče.

VÝZVA

Máte oblíbenou knihu?

Znáte verše, které vás oslovují v různých životních situacích? Četli jste moudrý výrok přesahující časové hranice?

Podělte se s námi, napište nám o nich! Stačí krátké upozornění v rozsahu 2 – 3 vět. Vaše typy budou použity v dalších číslech Věstníku jako krátké glosy našich čtenářů a členů Společnosti Anny Pammrové.

Kontakty: písemně na adresu Vlasta Urbánková, Drásov 190, PSČ 664 24, nebo na e-mailu dále uvedené.

Těšíme se na vaše příspěvky!

*Společnost Anny Pammrové srdečně děkuje autorům
fotografické dokumentace v tomto čísle věstníku
pánům Petru Veselému, Jakubu Jelenovi a Miroslavu Cecavovi*

annapammrova.cz

Kontaktní adresy:

Vlasta Urbánková, 664 24 Drásov 190

Vladimír Chalupa, email: vlado42@volny.cz

Jana Krytinářová, email: krytinarovaj@seznam.cz

Toto číslo připravila: Helena Pernicová

Příprava pro tisk: Vladimír Chalupa